

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק

אבדק"ק צאנז-קלויזענבורג זעקללה"ה

גליון י"ט

[תש"ע]

שנה כ"ו

בעידן רעוא דרעוין פרשת תרומה תשל"ה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה, ב). (א) צריך לבאר מה שחזר ואמר תקחו את תרומתי אחרי שכבר אמר ויקחו לי תרומה וגו'. (ב) למה נקרא בשם תרומה. ובבעל הטורים אותיות מ' תורה שהתורה ניתנה למ' יום וכו' עיי"ש.

ב) על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור וגו' (אסתר ט, כו). דקדק זקה"ק בבני יששכר (אדר ד א) מה נשתנה קריאת שם המועד הזה מן כל השמות של כל המועדים, שהשמות של כל המועדים נקראים על שם הגם, היינו חג הפסח על שם הפסיחה והדילוג וכו', חג הסוכות כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, וכן הוא מהראוי שיהיה המועד נקרא על שם הישועה והגם ולא על שם השעבוד והיסורין והצרה לשונאי ישראל, ובכאן ותהי להיפך קראו שם המועד פורים על שם הפור אשר הפיל המן, פור הוא הגורל להרע לישראל וכו' עיי"ש.

ג) תנא כיון שנפל פור בחדש אדר שמח שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד (מגילה יג:). ומקשים העולם מה בכך שבו נולד, הלא לבסוף כשמת בו נהפך היום לאבל ואיתרע מזלא (עיין יערות דבש ח"א דרוש ג ודרוש ח, ח"ב דרוש ב ודרוש יג).

ד) לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימום הגרדי, נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו אמרו לו תאמר שאנו יכולים לזדווג לאומה זו, אמר לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלחן ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם, שכך הכמיחן אביהן ואמר להם הקול קול יעקב בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם לאו הידים ידי עשו אתם יכולים להם (ב"ר סה, ב). והקשו המפרשים הרי לא נאמר אין הידים, אלא הקול קול יעקב והידים וגו' שמשמעותו לכאורה דגם בזמן שיש קול יעקב יש ידי עשו. עוד יש לבאר כפל אומרו הקול קול יעקב.

ויבואר דהנה דקדוק הדין בעון ביטול תורה חמור למאד, ומצינו (ברכות נג.) של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא (אסותא) בבית המדרש מפני כמול בית המדרש. ובעוה"ר מי יאמר זכיתי לבי, איך יעיד שקר בעצמו שלא ביטל מן התורה אפילו רגע כמימרא, אשר גם בשיעור קטן כזה עון ביטול תורה בידו. כדמצינו (יומא פא.) שאין לילך ארבע אמות בלא תורה, ולפי דעת הפוסקים דשיעור הילוך מיל י"ח מינוט (ו), והוא אלפיים אמה, נמצא דשיעור ארבע אמות הוא כשליש מינוט.

והנראה ללמד זכות, בדרך (ישעיהו מג, כו) ספר אתה למען תצדק, מהמבואר בפוסקים (עיין פתחי תשובה חו"מ טו א) דאף שאין דין תלמיד חכם בזמן הזה, מכל מקום מי שתורתו אומנתו, ואינו עוסק בדברים אחרים, נוהגים בו דין תלמיד חכם לכמה דברים. כי לפי ערך הדור גם זה נחשב כתלמיד חכם.

על זה נאמר (תהלים סב, יג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, וכבר נשאל על זה בגמרא (ר"ה יז:) שיש סתירה מיניה וביה, דאם משלם כמעשהו הרי זה משורת הדין ולא במדת החסד. ויש לומר הכוונה שהקב"ה

דן את האדם כפי מעמדו ומצבו. כמו שאמר הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע בענוות קדשו: אותי לא יענישו על שאיני אלימלך [הכוונה לאחיו הקדוש זי"ע] אלא על שאיני זושא. כמו כן אנשים מגושמים לא ייבחנו לרגעים של ביטול תורה, אלא על שלא למדו כפי יכולתם וערכם. דאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו (ע"ז ג).

על כן המשפט לאלקים הוא, הוא המלך המשפט, כדברי הרמב"ם (תשובה ג ב) ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העונות. כי לפניו ית"ש נגלו כל תעלומות וסיבות השונות שהביאו אותו לידי מעשיו, מה שלא נודע למלאכי מעלה, ואין הם יכולים לשקול ולהעריך נכונה.

וזה כי אתה דייקא, תשלם לאיש כמעשהו בפרטיות, דאין לך שני אנשים במשפט שוה, יש שמאה אנשים עושים דבר אחד וכל אחד מהם מקבל שכר או עונש שונה. דאם גלוי וידוע לפניו ית"ש שאדם זה נתאמן לעמוד בנסיון עד כמה שידו מגעת, הרי הוא נדון כאונם, וזוכה בדינו.

כך מצינו (ילקוט בשלה ר"ד) כשעמדו ישראל על הים, שירד ס"מ ואמר לפניו רבש"ע לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים וכו', מיד השיב לו הקב"ה שומה שבעולם וכי לדעתם עבודה והלא לא עבדו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת ואתה דן שוגג כמזיד ואונם כרצון. לפי פשוטו צ"ב וכי לא ידע המקטרג את המציאות שהיו אנוסים, ואיך בא להשוות ביניהם. אלא דבאמת לא מצינו שמצרים כפו אותם לעבוד את אלהיהם, לפיכך בא בטענה וקטרוג מה נשתנו אלו מאלו. ואולם לפני הבוחן כליות ולב נגלה האמת לאמתו שלא עבדו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת, לכן הוציא דינם לאורה כמענת אונם. כי גדר אונם לאו דוקא בשעה שלבת אש לפניו ורוצים להשליכו בתוך האש, אלא גם בזמן שאנשים שרויים במצב כזה של שעבוד קשה ופחד, במשך שנים רבות, ולא רואים סימן של גאולה, הרי הם כאנוסים. לכן גער ה' בשמן שומה שבעולם, רצ"ל שאיך מכיר דעת וטבע האנשים שבעולם הזה, שגם מחמת סיבות הללו הם כאנוסים.

זו היתה סיבה למה שעבר ה' לנגוף את מצרים בכבודו ובעצמו, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף, מכיון שהם לא יודעים להבחין בין אונם ורצון, כהרא (ב"ק ב). דכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים, ולפני ה' לבדו נגלו כל תעלומות להכיר במצבו של האדם, אם לא היה אנוס בדבר. על כן (שמות יב, כג) ועבר ה' לנגוף את מצרים וגו' ופסח ה' על הפתח וגו', מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים (רש"י שם יג), ואילו מלאך היה אומר מה נשתנו אלו מאלו.

*

מצינו בדבריו של המן הרשע ימה שמו וזכרו ונמח זכורו מלהזכירו, שקטרג ואמר (אסתר ג, ה) ישנו עם אחד מפורד ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שוה להניחם. כידוע נתכוין בזה לקטרג בשמים ממעל, שאינם עושים דתי המלך מלכו של עולם, דהיינו מצוות התורה הקדושה. אבל מה יעשו שלא יחטאו כשהם נתונים תחת ממשלת מלך מיפוש, שהכריח אותם להשתחוות להמן, והם בפחד ובמורא מהגויים אשר סביבותיהם. על זה אמר בלישנא בישא ישנו עם אחד מיוחדים לעצמם על אף שהם מפורד ומפורד בין העמים הן עם לכרד ישכון, ודתיהם שונות מכל עם שלא מכריחים אותם להמיר דתם, אלא נוהגים בדת ונימוס שלהם שלא ככל הגויים, ובכל זאת ואת דתי המלך אינם עושים שאין מתנהגים על פי התורה, על כן ולמלך אין שוה להניחם, שזה לטובת המלוכה של בורא כל עולמים, ואם על המלך טוב יכתב לאבדם.

ואכן כך נכתב ונחתם במטבעת המלך, וכבר נגזרה גזירה מרוב התנברות הקטרוג על שנהנו מסעודתו של אותו רשע (מגילה יב). באין מכריח אותם, שהרי לא נגזרה גזירת הרג על מי שלא יבא לסעודה, וגם היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל (פסחים ג: תוד"ה מה ראו).

ואולם בסופו של דבר נקבע בשמים אחרת. כי מרוב ההסתר פנים, שחרב בית המקדש ונכרים מרקדים בהיכלו, וירב בבת יהודה תאניה ואניה בחרב הרג ואבדן, כמה טפים וישישים נדקרו בחרב, ורבו כמו רבו חללי רעב, כל אלו הצרות העבירו אותם על דעתם ועל דעת קונם, ולא בדעת עשו, שאין אדם נתפס בשעת צער (ב"ב יז:). מרוב פחד ודאגה להציל נפשם ממות, חששו מכל דבר, והלכו לסעודתו ביראתם שלא לעורר חמתו נגדם.

אז בלילה ההוא נדרה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונות וגו', ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה וגו', ויאמר המלך מי בחצר, והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי וגו' (אסתר ג, א-ד). ומפורש בחז"ל (מגילה טו:) נדרה שנת מלכו של עולם, ורבנן אמרי נדרו עליונים נדרו תחתונים, רבא אמר שנת המלך אחשוורוש ממש, נפלה ליה מילתא בדעתיה אמר מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן, דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה. הדר אמר אי הכי לא הוה גברא דרחים לי דהוה מודע לי. הדר אמר דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתיה, משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי, מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים. מזה גופא נתעורר לימוד זכות גם במלכותא דרקינא, דבשעה שאין רואים איך שהמלך משלם שכר טוב לעושי רצונו טבעי הדבר שאנשים נמנעים מלעשות לטובת המלך והצללתו, אם כן אין להטיל אשמה על בני ישראל לעת כזאת, כאשר משנאי ה' נשאו ראש, והמן הרשע בא לתלות את מרדכי הצדיק, אחרי שזה עתה היו עשרה הרוגי מלכות, והנשארים נעים ונדים בגולה, ומחמת רוב ההסתר פנים אין מי שרוצה לעשות למען כבוד השי"ת.

מזה נתעורר משפט אמת מה' אמת ותורתו אמת, לזכות את ישראל על עון שהשתחוו לצלם, ושנהנו מסעודתו של אותו רשע. כשם שידע המלך אחשוורוש שאם לא פרע למי שהטיב לו מימנעי אינשי ולא מגלו לי, כך נקבע למעלה שאם אין הקב"ה מרומם קרנות צדיק, והגויים אומרים איה נא אלקיהם, אין לחייב את ישראל על שאינם עושים רצונו של מקום.

זה ענין שתיקנו (מגילה ז:) מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. בזה נתכונו חכמי התורה, בני דורם של מרדכי ואסתר, להראות למה ניחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו, ועשה להם גם אחרי שכבר נגזרה גזירה. מפני שבאותו הדור לא ניתן להבחין ולראות דארור המן וברוך מרדכי, כי על פני השטח נראה היה אחרת, דהמן הרשע שרוי בכבוד עשרו, וגדלו המלך ונשאו על כל השרים ועבדי המלך, ומרדכי הצדיק יושב בשער המלך בלבוש שק, ואסתר נלקחה ממנו לבית המלך והוא נשאר לבד. על כן נסתלפה דעתם להיכנע תחת יד הרשעים, ואיש יהודי יחידי היה בשושן הבירה אשר לא יכרע ולא ישתחוה.

והורו לבסומי בפוריא ולהגיגעי לידי שכרות, לרמוז על (עירובין סה.) יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו שנאמר לכן שמעי נא זאת עניה ושכרת ולא מיין. אשר מתוך כך בימי מרדכי ואסתר נפסק בדינם כדין תינוק שנשבה לבין הנכרים, דמרוכ ההסתר פנים לא יכלו לעמוד בנסיון.

*

זה שהוציא המדרש מדבר הכתוב הקול קול יעקב, דכפל הלשון בא לרבות אף שאין קול תורתו בשלמות אלא כצפצוף בעלמא, תינוקות מצפצפיין בקולן (עין עין יוסף שם), אפילו הכי תורתם אגוני מגני שאין יכולים להזדווג להם. והכתיב קל חסר וא"ו, לרמוז אף כי הקול קל מאוד, דאין זה קול גדול כדבעי למהוי, בכל זאת הם בגדר יעקב. וזאת לאשר הידים ידי עשו מושלים בכיפה, משנאי ה' נשאו ראש, ולא רואים בעליל קיום ההבטחה (תהלים לד, יא) כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, והטמאים אומרים לית דין ולית דיין ח"ו, לעת כזאת אין אפשרות לדקדק בקול יעקב אם זה כמר בר רב אשי וחכמי הש"ס, דלפי ערך הדור והנסיגות גם קול יעקב שכזה בכוחו לדחות את ידי עשו, ואין הידים ידי עשו יכולים להם.

לכן לא נאמר בכתוב אין הידים ידי עשו, אלא דייקא הידים ידי עשו, להורות דכאשר הקול קול יעקב על אף הנסיונות של הידים ידי עשו, הרי זה חשוב מאוד בשמים, והנה שכרם אתם אשר בזמן שקולו של יעקב כזה מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו שולטות.

*

ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה לאמר, משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן הזה וכל העם הזה וגו' (יהושע א, א-ב). וצריך לבאר המושך הדברים דלפי שמשה מת לכן עתה עבור את הירדן.

אלא דאחרי מיתת משה חלה ירדת הדורות, כדמצינו (תמורה טו). שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, על אף שהיו עמהם יהושע אלעזר ואיתמר ושבעים וקנים. וכן לא היה מי שיאציל עליהם וראת ה' כמשה רבינו, שאצלו נאמר (ברכות לג): לגבי משה יראה מילתא זוטרתא היא, כידוע הפירוש בזה מהבעש"ט (ראה בעש"ט פרישת עקב יב-טו) דבבני דורו שהיו גבי משה היתה יראה דבר קטן. ויהי אחרי מות משה עבד ה' חסרו כל אלה.

על כך (ב"ב עה, א) וקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה. ואולם כמו שמאור הלבנה משמשת בלילה להאיר, על אף שביום אינה נראית כלל, דאם אמנם בתוקף אור היום של השמש לא ניכר אורה של המאור הקטן, הרי כאשר חושך יכסה ארץ בביאת אורו של המאור הגדול אז כל יושבי תבל הולכים לאורה של המאור הקטן לממשלת הלילה, כך בזמן שאין צדיק שפניו כפני חמה גדול כוחו של הצדיק שהוא כפני לבנה. זה שאמר משה עבדי מת, ועתה בהעדרו של משה, קום עבור את הירדן הזה וכל העם וגו'.

ומצינו (יומא לה): אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר וזרח השמש ובא השמש, עד שלא בכתה שמשו של עלי וזרחה שמשו של שמואל הרמתי. [וכן במדרש (ב"ר נה, ב) וזרח השמש ובא השמש, א"ר אבא בר כהנא וכי אין אנו יודעין שזרח השמש ובא השמש, אלא עד שלא ישקיע הקב"ה שמשו של צדיק הוא מזריח שמשו של צדיק חבירו וכו', עד שלא השקיע שמשו של משה הזריח שמשו של יהושע וכו']. על אף שצדיק הבא אחריו הוא לעומתו כלבנה נגד השמש, בכל זאת נאמר דאחרי שבא שמשו של צדיק זה מזריח שמשו של צדיק חבירו, כלומר דאף הוא בדרגת שמש, כי דור דור ודורשיו ולפי ערך הדור אחרי פטירת הצדיק גדול גם כוחו של צדיק זה הבא אחריו.

זה שטמון ברמו אומרים ז"ל ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד, אין הכוונה ליום ז' אדר של לידת משה רבינו, אלא לאותו שבעה באדר שמת משה שבו ביום נולד משה אחר, דכל תלמיד חכם בדורו הוא בבחינת משה (שבת קא: וברש"י, תיקוני זוהר קיד א). אמנם לגבי משה ובדורו הוא נחשב כבור ועם הארץ, אבל אחרי שמת משה גם לו יש דין תלמיד חכם, ירובעל בדורו כמשה בדורו וכו' יפתח בדורו כשמואל בדורו (ר"ה כה:).

מאת ה' היתה זאת שהפיל פור ביום שמת בו משה, שבו ביום נתגלה ענין זה דכל דור נדון לפי ערכו ומעמדו, ועד שלא שקעה שמשו של זה זרחו שמשו של זה. והיוצא מזה דבזמן שפל של הסתר פנים, שנבוכדנצר שלח אש בבית ה', וכיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה (הגינת ה:), אז ישראל נצולים אף רק בזכות שקורים את שמע, כל זאת באתנו ולא שכחנו ולא שקרנו כבריתך וגו', כי דכיתנו במקום תנים ותכס עלינו בצלמות, אם שכחנו שם אלקינו ונפרש כפינו לאל זר, הלא אלקים יחקר זאת כי הוא יודע תעלומות לב וגו' (תהלים מד, יח-כב).

זה סוד תשועת ישראל בימי הפורים האלה דוקא אחרי מות משה עבד ה'. מאחר ואין משה שיגדור גדר בתוכחת שמעו נא המורים, ואין מי יעמוד בפרץ למסור נפשו בעד ישראל במאמר מחני נא מספרך אשר כתבת. ומצינו (סוטה יג): בשעת פטירתו של משה הקב"ה אומר מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און, דאין מי שיכול להכניעם ולהשפילם. ואז הקב"ה בעצמו סותם פי משמיננו, והוא יתברך עמד וביטל קמרוגו של המן הרשע.

לבן בלילה ההוא נרדה שנת המלך. על דרך דמצינו (סוטה מה) מאי מעוררים וכו' בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן ואומרים עורה למה תישן ה' וכו', וכי יש שינה לפני המקום והלא כבר נאמר הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, אלא בזמן שישראל שרויין בצער ועובדי כוכבים בנחת ושלוה, לכך נאמר עורה למה תישן ה'. כשאין למטה מי שיעורר למעלה אז כביכול מעורר את עצמו, עורי עורי לבשי עוז זרוע ה' עורי כימי קדם (ישעיהו נא, ט), אשר בזמן הסתר פנים שישראל שרויין בצער ועובדי כוכבים בנחת ושלוה, ולא רואים שהבורא ית"ש גומל טוב למי שישמור מצותיו ומעניש למי שיעבור על מצותיו, אין לחייבם על אשר את דתי המלך אינם עושים.

על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור דייקא, דזה שורש הנס מה שנפל פור ביום שמת ונולד משה, שמכך נתעורר לימוד זכות בשמים ונרדה שנת המלך מלכו של עולם.

*

ומה נפלא מנהג בני אשכנז שעושים סעודת פורים לאחר תפלת מנחה וממשיכים לתוך הלילה (ראה רמ"א אור"ח תרצה ב), הגם שזקה"ק בעל דברי זי"ע לא נהג כך אלא גמר סעודתו מבעוד יום ועשה סעודה אחרת בליל שושן פורים, מכל מקום כך מנהג העולם, וכן נהג זקה"ק בעל ייטב לב זי"ע שנמל ידיו מבעוד יום וערך שולחנו הטהור עד אמצע הלילה. ולהבין בעי דהלא אין בו משום תוספת יום טוב, ומדוע לא עושים כל עיקר הסעודה מבעוד יום, הלא בני פרוזים אנחנו שקביעת פורים הוא כ"ד ולא כמ"ו.

אלא דבישראל היום הולך אחר הלילה, ובאומות העולם הלילה הולך אחר היום (עיין פנים יפות סוף פרשת נח). וזאת לפי שישראל מונין ללבנה ועובדי כוכבים לחמה (פסכה כט), דבכך נתכוין הקב"ה להפסיד דעתה של לבנה שנתמעטה מאורה, כמ"ש (חולין ט:): זיל לימנו כך ישראל ימים ושנים.

ובזמן שהשנים כתיקונם בקיום הייעוד (דברים כה, א) ונתנגד ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ, כירח יכון עולם (תהלים פט, לה), נמצא היום (אומות העולם) הולך אחר הלילה (ישראל), שהאומות משועבדים אליהם וכרוכים אחריהם, ואז אם חוטאים ישראל יש מקום לקמרג עליהם. אבל בזמן שהקב"ה מזרח שמש לאומות העולם, שההצלחה מאירה להם פנים וקרנם עולה, כשלעומת זה ישראל הם בתכלית השפלות, הרי זה מצב של הלילה הולך אחר היום, ולא יפלא אפוא שגם בפועל נמשכים אחריהם ולומדים מעשיהם. גלוי וידוע לפני הוודע תעלומות שבני אדם יושבי חושך וצלמות, נמשל כבהמות נדמו, קשה להם לעמוד בנסיון כזה.

לבן נגד התגברות הקמרוג אשר ודתי המלך אינם עושים, הנהיגו לעשות סעודה שהתחלתה ביום ונמשכת לתוך הלילה, להורות על ענין הלילה אחר היום, ובכך מתכוונים להראות להשי"ת כי לא בשלנו הרעה הזאת אלא הגויים הם שורש הרע, בבחינת (שיר השירים א, ו) שמוני נטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרת, ולפי שהאומות שהם כופרים ורוצחים נשאו ראש, הולכים ונמשכים אחריהם קמני הדעת שבישראל, כי כל ראש לחלי וכל לבב דוי. והרי דינם כתינוק שנשבה לבין הגויים ועושה כמעשיהם, מכיון שלא ידעו בין ארור המן לברוך מרדכי.

*

והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור, מדי שנה בשנה נפתח שוב ספר הזכרונות, וחוזרים לדון אם עדיין צריכים להיות בגלות, או שהגיע כבר זמן למחות זכר עמלק מתחת השמים.

אשר על כן קורים פרשת זכור קודם לימי הפורים, שהם סמוך לימי הניסן וחג הפסח, ופרשת זכור קודם לפרשת פרה שנקראת בשביל טהרת ישראל קודם הפסח, כי בכל שנה יושבים לדון אם הפעם הזאת כבר יזכו לעשות את הפסח כהלכתו במועדו, והרי אין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק (רש"י שמות יז, טו), לכן קורים תחלה פרשת מחיית עמלק, ומי שלא שמע פרשת זכור יוצא ידי חובתו בקריאת פרשת ויבא עמלק בפורים (מנ"א ריש סימן תרפה), דהכל ענין אחד למחות זכר עמלק כהכנה לגאולתינו השלימה, שבחודש אדר הוא זמן התעוררות הגאולה.

ובכל שנה חוזר הסיפור על עצמו, ומרדכי יושב בשער המלך, והעיר שושן נבוכה. עובדא הוה אצל זקה"ק מצאנו זו"ע, שביום תענית אסתר הגיעו גדולי ישראל לשחר את פתחו, ולהשתוממות כל הנוכחים ענה להם שלום בשפה רפה, שלא כדרכו בקודש לקבל פני תלמידי חכמים ביותרת הכבוד. בלילה אחר קריאת המגילה קיבלם בסבר פנים יפות, והתנצל בפניהם ואמר: כשנכנסתם היום הייתי טרוד עם שבעים שרי האומות, ולא יכולתי להתפנות אליכם.

זה ענין תענית אסתר, ויש דיעות (עיין ב"ח תרפו, וש"ת דברי יציב אור"ח רצ) שהוא חמור משאר תעניות, כי יש בו חומר צום תשעה באב מכיון שבו דנים על הגאולה, והוא זמן ישועה.

*

שורש כוחו של עמלק ימ"ש מבואר בכתוב (שמות יז, ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, ופירשו חז"ל (פנהדרין קו.) מאי לשון רפידים שריפו עצמן מדברי תורה. ולכן אין כל הגלויות הללו מתכנסות אלא בזכות תנווי (ויק"ר ז, ג), וזה לנו אלף ותשע מאות ושבע שנים שיושבים בגולה בפשעה של תורה (תדבא"ר יח), מכיון שבזה מחזקים כוחו של עמלק. ובעוה"ר מה נדבר ומה נצמדק, מי יאמר זכיתי לבי בנקודה אחת מני אלף של לימוד התורה, או מצוות ומעשים טובים כראוי וכנכון.

והנה תכלית בנין המקדש שיהא שמו שלם, לכן קודם לזה צריך למחות זכר עמלק, כדמצינו (פנהדרין כ:.) שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזה מהן תחילה וכו' כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם וגו' והיה המקום אשר יבחר ה' וגו' הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחלה.

לפיכך קודם עשיית המשכן אמר השי"ת ויקחו לי תרומה, תורה מ', לקבל עליהם עול תורה ללמוד יומם ולילה, אחר כך תקחו את תרומתי זו תרומת המשכן, אבל ללא קבלת עול תורה מה בצע בתרומת המשכן כשלאחר מכן יבאו עמלק והמנו ויבטלו את הכל, דכל עוד והם מרפים ידיהם מדברי תורה הלא הם נותנים כח לטומאה.

ודא עקא, כל עיקר התגברות הטומאה וכוחו של עשו הרשע מפני עון ביטול תורה. וכבר אמרו (סוטה מט.) משמת בן עזאי בטלו השקדנים, ואנן מה נעני אבתרייהו. בדור אחד שלפנינו היו בחורים עושים לילות כימים, ושהו בבית המדרש כמעט שני ימים ברציפות, וכל שיחתם בדברי תורה בלבד בלי שום דיבור אחר, ובעוה"ר אוי לאותה בושא ואוי לאותה כלימה שאם בחור מגיע לשיבה ואינו מתהולל בחוץ כמעשי כל הגויים

כבר נחשב למתמיד, אברך שיודע כמה סעיפים בשולחן ערוך יורה דעה כבר מתמנה למורה הוראה, מלכה ושריה בגויים אין תורה. וזו סיבה להצלחתם של שונאי ה'. ואיך נלך ונועק לפני השי"ת.

בזה אפשר ליישב שימת רש"י (ברכות ה: בתור"ה אלא אימא) שאסור ללמוד קודם תפלה, והתוספות הביאו ראיה דשרי מהא דאמרינן (שם יד, ב) דרב מקדים ומשי ידיה ומברך ומתני פרקיה וכו'. [והוא למד זאת מרבי, כדמצינו (שם יג, ב) אמר ליה רב לרבי חייא לא הזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים וכו', וברש"י שהיה שונה לתלמידיו וכו' עיי"ש]. ויש לומר דרבי דאתי מדוד (שבת נו.) ביקש לכונן מלכות בית דוד, ואף הוא היה נשיא בישראל, וידע שהתגלות המלכות לא יתכן בלי לימוד התורה. שגם דוד המלך היה עמוד התורה (ראה ברכות ד.), ויהי דוד עושה משפט (שמואל ב' ה, טו; סנהדרין מט.).

זו אחת היסודות בתורת הבעש"ט ותלמידיו הקדושים לעשות הכנה לתפלה על ידי לימוד התורה. דקודם שעומדים לבקש ושא גם לקבץ גליונות, השיבה שופטנו כבראשונה, צריך להרכות בלימוד התורה. לצורך כך השכימו בחצות הלילה, ועסקו בתורה כל הלילה, ואחר כך אפשר לעמוד ולבקש שיהא שמו שלם וכסאו שלם.

להוציא מאלו שמיד בקומם בבוקר הולכים להתפלל, ולא יודעים שתחלה צריך לעסוק בדברי תורה, כמו שגילו צדיקי אמת ללמד בני יהודה קשת (שמואל ב' א, יח) היינו חכמת התורה, כדכתיב (בראשית מח, כב וברש"י) אשר לקחתי מיד האמורי, מיד עשו, בחרבי ובקשתי היא חכמתו ותפלתו. כי (משלי כח, ט) מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, כאשר בעון ביטול תורה נותן כח לעשו הרשע כיצד יכול לבקש השיבה שופטנו כבראשונה וכו'. איך יתפלל רצה וכו' והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל וכו', בזמן שהוא בגדר (משלי כא, כו) זבח רשעים תועבה.

לבן גם כן כתב רמ"א (אור"ח תרצה ב) טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה. שכזה עיקר הישועה נגד גזירת המן, דכוחו להרע בעון ביטול תורה, דמחמת שחם הקול קול יעקב ניתנה שליטה לידים ידי עשו. הקול קול יעקב, אין יעקב שולט אלא בקולו (ב"ר סה, כ), ובזמן שתופסים אומנתו של עשו ופונים לעסק הידים מגבירים כוחו של עשו, הידים ידי עשו.

לבן לא נזכר במגילה שם ה', דמחמת שרפו ידיהם מדברי תורה גבר עמלק, ואין השם שלם.

על זאת באה אזהרת הכתוב ויקחו לי תרומה, וברש"י לי לשמי, היינו לעשות שיהא השם שלם, וזאת על ידי תרומה תורה מ'.

*

מנהג ישראל להעמיד פורים רב שדורש בדברים שאין להם יסוד ועיקר, כך היה אצל צדיקים והיתה רוח חכמים נוחה מזה. גם בחתם סופר (חולין ה.) מובא מה ששמע ממורו הגאון בעל הפלאה מה שאמר לחוכא ולשמחת פורים.

והנראה שנתכוונו כזה לרמוז כנ"ל, דהגם אמנם שבלא תורה אי אפשר לפעול כלום, אבל יעלה ויבא וירצה תורתנו איך שהיא, דיש להעריך את הקול קול יעקב לפי המצב של הידים ידי עשו. בדור כזה שכל כך נתרבה הכפירה, אם אחד מאמין בתורה הקדושה ובנותן התורה, ומוסר בניו לתלמוד תורה במקום שילכו לחכמות חיצוניות, וגם הוא עצמו כשחוזר לביתו אחרי יום עסקים הוא פותח ספר ללמוד בו, גם זאת תיחשב

לפניו יתברך, כי לא בזה ולא שקץ ענות עני (תהלים כב, כב), אין עני אלא בדעה (נדרים מא.), לפי תוקף כח הטומאה חשוב להשי"ת מה שהוא עומד בנסיון, שמשכים קודם אור היום ויוצא בקור לבית המדרש לקבוע עתים לתורה.

כאמור בזה נתבטל קטרוגו של המן הרשע, הוא שמה שנפל הפור ביום שמת בו משה אבל לא ידע שבו נולד משה, כי בזמן שאין משה רבינו גם אדם קטן שבקושי יודע ללמוד חשוב ומרוצה לפני ה'. על זה רמזו במה שנעמד פורים רב לדרוש כטוב לכו ביין, דאף שכך הם פני הדור שאין יודעים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא לאמיתו, אבל לפחות מוכירים דברי הגמרא ומפלפלים בה, ואף שהוא בבחינת שכורת ולא מייך, כשכור שאינו יכול לדבר לפני המלך, ואין זה הקול קול יעקב כדבעי למהוי, בכל זאת בזמן של הידים ידי עשו גם זה נחשב לקול.

זה שאמר הכתוב ויקחו לי תרומה, תורה מ', ויקחו לי דייקא על אף שמלאכי מעלה בוז יבוזו לתורה שכזאת, אני בעל הרחמים רואה את מצבם, אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, וגם דברי תורה כאלו יעלו לרחמים ולרצון, ומאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי להקים משכן ומקדש ה'.

יעזור השי"ת והי החודש הזה סוף וקץ לכל צרותינו תחלה וראש לפדיון נפשנו, ויושיע לכל בני ישראל בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהם די בכל אתר ואתר בכלליות ובפרטיות ברוחניות ובגשמיות בבני חיי ומזוני רויחי, וניגאל גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

תוכן הענינים :

- חומר עין ביטול תורה. מכל מקום לפי ערך הדור יש דין תלמיד חכם לכל מי שתורתו אומנתו.
- דין שמים לכל אחד כפי ערכו ויכולתו, ועל זה נאמר [תהלים סב יג] ולך ה' חסד וגו' כמעשהו. המשפט לאלקים שיודע להעריך נכונה הסיבות והכוחות של כל אחד בפרטיות.
- במצרים נדונו כאונס מרוב השעבוד וטרוף הדעת, וז"ש [ילקוט בשלח רלד] שוטה שבעולם אתה דן וכו'. לכן עבר הקב"ה בארץ מצרים בכבודו ובעצמו לא על ידי מלאך שאין יודעים מה נשתנו אלו מאלו.
- קטרוגו של המן ישנו עם אחד וגו'. בסוף נתעורר לימוד זכות והצרות העבירו אותם על דעתם.
- מזה שאמר אחשוורוש דלפי שלא פרע למי עשה לו טובה לא חסים על שלומו, נתעורר זכות על ישראל במצב של הסתר פנים שלא רואים שכר טוב לעושי רצונו. זה ענין לבסומי עד דלא ידע וכו'.
- ביאור המדרש בזמן שהקול קול יעקב אין הידים וכו', דבזמן התגברות הידים ידי עשו יש חשיבות לקול יעקב איך שהוא.
- אחרי שמת משה גם מי שאינו במדרגה גדולה נחשב כתלמיד חכם, וכל ת"ח בבחינת משה. זה שנאמר [יהושע א ב] משה עבדי מת וגו'. פני יהושע כפני לבנה [ב"ב עה א], שאינה נראית באור היום אבל נראית בחשכות הלילה. וזה ענין זרח השמש ובא השמש עד שלא שקעה שמשו של זה וכו'.
- על זה הכוונה במה שאמרו [מגילה יג ב] ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד, שמיד במותו נולד משה אחר. לכן נקרא פורים על שם הפור, שעיקר הישועה והתעוררות זכות במה שנפל ליום זה. ענין בלילה ההוא נדדה שנת המלך.
- טעם מנהג בני אשכנז שממשיכים סעודת פורים לתוך הלילה. הלילה הולך אחר היום מורה שישראל נמשכים אחרי הגויים בזמן שהרשעים מצליחים ועושים חיל.
- בכל שנה מתעורר הקטרוג מחדש, ודנים שוב אם להביא את הגאולה. לכן קורים או פרשת מחיית עמלק. סיפור מוקה"ק בעל דברי חיים שהיה טרוד בתענית אסתר עם שרי האומות. זה סיבת חומר התענית שהוא מעין תשעה באב.
- כוחו של עמלק בעון ביטול תורה. לכן הגאולה רק בזכות לימוד התורה. קודם תרומת המשכן נצטוו לקבל עליהם עול תורה, מצוה להכרית זרעו של עמלק קודם לבנין המקדש.
- ענין חובת הלימוד קודם התפלה, זו אחת היסודות בתורת הבעש"ט. הבקשה לשיבת מלכות בית דוד רק על ידי לימוד התורה, לכן רבי דאטא מדוד מתני פרקיה קודם התפלה.
- ענין לעסוק בתורה קודם סעודת פורים. טעם שלא נזכר השם במגילה.
- המנהג להעמיד 'פורים רב' שדורש פורים תורות, להראות שבעת הסתר פנים יש חשיבות בשמים אף לדברי תורה שאינם כהוגן, וגם על ידם יבנה המקדש בב"א.

לע״נ הרה״ח מוה״ר **שמעון** בהר״ר **דוד** ז״ל
נלבי״ע י' אדר תשל״א לפ״ק – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע״י בנו הרה״ח מוה״ר **צבי רייכמאן** הי״ו

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת **לאה** בהר״ר **יצחק אייזיק** ע״ה
נלבי״ע ט' אדר תשס״ב – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע״י חתנה הרה״ח מוה״ר **אלימלך ווייס** הי״ו

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת **אלטא צבי'** בהר״ר **משה** ע״ה
נלבי״ע ג' אדר ב' תשס״ג – ת. נ. צ. ב. ה.
הונצח ע״י בנה הרה״ח מוה״ר **שמואל פרענקל** הי״ו

גליון זה נדבת הרה״ח מוה״ר **מנחם בנימין פאשקעס** הי״ו
לרגל שמחת נישואי בנו הבה״ח המו״מ בתויר״ש כמר **אליעזר** ני״ו
למז״ט ובשטומ״צ

★

ולע״נ האשה החשובה מרת **מרים גיטל** בהר״ר **בנציון** ע״ה
נלבי״ע כ״ג טבת תש״ע – ת. נ. צ. ב. ה.

גליון זה נדבת הרה״ח מוה״ר **מנחם זאב מוטצען** הי״ו
לרגל שמחת נישואי בתו עב״ג הבה״ח המו״מ בתויר״ש
כמר **גבריאל יהודה בלום** ני״ו – למז״ט ובשטומ״צ

גליון זה נדבת הרה״ח מוה״ר **משה מתת׳ ווייצנער** הי״ו
לרגל שמחת הולדת בנו **אהרן צבי** ני״ו
למז״ט ובשטומ״צ

גליון זה נדבת בנש״ק הרב **משה שלום שאנפעלד** הי״ו
לרגל שמחת הולדת בנו **יעקב יוסף** ני״ו
למז״ט ובשטומ״צ

גליון זה נדבת הרה״ח **מורינו צבי אסקל** הי״ו
העמוד לימינו בעבודת הקודש בכל עת ועונה במסירות נפלאה
לרגל שמחת הולדת הבת **פערל סימא** שתחי' למז״ט ובשטומ״צ
זכות הפצת 'מעיינות החיים'
תעמוד לו לרוות ממנה ומכל יו״ח רב תענוג ונחת לאויש״ט

מכון להוצאת דברי תורה

מאת כ״ק מרן אדמו״ר הגה״ק זצוקללה״ה
שע״י איגוד חסידי צאנז
(718) 431-1055